

Lactantius om Galerius' sidste regeringsår og toleranceediktet 311

Lactantius (ca. 250-325) var retoriker, forfatter og kristen teolog. I sine skrifter forsvarede Lactantius den kristne tro. I værket "Om forfølgernes død" (*De mortibus persecutorum*) beretter Lactantius om en række forfølgelser af kristne igangsat af romerske kejsere. Med dette skrift ville Lactantius vise, at disse kejsere alle var tyranniske og led en grusom død. Kejser Galerius var en af disse kejsere. Ifølge Lactantius var Galerius den egentlige drivkraft bag kejser Diocletians omfattende kristenforfølgelser, som han fortsatte, da han selv fik magten. Men ifølge Lactantius gennemgik Galerius et markant holdningsskifte i sit sidste regeringsår.

Det var i Galerius' attende regeringsår, at Gud ramte ham med en uhelbredelig sygdom. Han fik et ondartet sår på undersiden af kønsorganerne, og det bredte sig videre. Lægerne skar i det og plejede ham. [...] [Herefter beskriver Lactantius det ondartede sygdomsforløb, som Galerius gennemgik.]

Alt dette stod på i et helt år, indtil han endelig var kuert af sygdommen og tvunget til at bekende Gud. Når der var et ophold i hans stadig fornyede pinsler, råbte han, at han ville genopføre Guds tempel og give erstatning for sin forbrydelse. Da han allerede lå for døden, udstedte han følgende edikt:

"Blandt de forholdsregler, Vi stedse har truffet til statens tarv og nytte, var Vort tidligere ønske om at bringe orden i alt efter romernes gamle love og forfatning og at sørge for, at også de kristne, der havde forladt deres fædrene gudsdyrkelse, kom på bedre tanker. De kristne var nemlig blevet overfaldet af en sådan stædighed og besat af en sådan dårskab, at de ikke ville følge de gamle forskrifter, der måske oprindeligt var indført af deres egne forfædre; men de lavede deres egne love efter forgodtbefindende og, som det passede dem, og samlede mange forskellige folk rundt omkring. Da kort sagt den befaling var udgået fra Os, at de skulle rette sig efter de gamles forskrifter, bukkede mange under for faren, og mange blev afskrækket; men da de fleste blev ved deres forehavende, og Vi så, at de hverken ydede guderne deres skyldige dyrkelse og agtelse eller ærede de kristnes gud, så overvejede Vi i Vor store mildhed den sædvane, Vi stedse har fulgt, at vise alle mennesker nåde, og besluttede også at tilstå dem Vor tolerance, så at de på ny kan være kristne og opføre deres forsamlingsbygninger, dog således at de ikke forstyrrer ro og orden. I en senere skrivelse vil Vi anvise statholderne, hvad de skal iagttage. I overensstemmelse med denne Vor tolerance skal de kristne bede til deres gud for Vor og statens og deres egen velfærd, for at staten overalt kan stå uantastet, og de selv kan leve trygt i deres hjem."

Dette edikt blev offentliggjort i Nikomedia¹ den 30. april i Galerius' 8. og Maximinus' 2. konsulat [311]. Da åbnedes fængslerne, kæreste Donatus,² og du blev sammen med de andre bekendere³ løsladt, efter at fængslet havde været dit opholdssted i seks år.

¹ *Nikomedia*: By i det nordvestlige Anatolien, hvor Galerius havde sin residens.

² *Donatus*: var en kristen til hvem, Lactantius havde dedikeret sit værk. Donatus var under forfølgelserne blevet fængslet.

³ *Bekender*: (Confessor) Betegnelse for dem, der har lidt for deres kristne tro, men endnu har bevaret livet.

Ved denne handling op-nåede kejseren dog ikke Guds tilgivelse for sin forbrydelse; men få dage efter betroede han sin hustru og søn i Licinius⁴ hånd og døde af det frygtelige sår på et tidspunkt, da alle legemsdele allerede var i fuld opløsning. Det blev kendt i Nikomedia midt i den samme måned, medens hans 20-års jubilæum skulle have begyndt den 1. marts det følgende år.

Så snart Maximinus⁵ havde fået bud herom, kom han i en veltilrettelagt ilmarch fra Orienten for at besætte provinserne og gøre krav på alt land indtil strædet ved Chalkedon,⁶ medens Licinius⁷ endnu tøvede. Ved sin indmarch i Bithynien⁸ afskaffede han til alles glæde personskatten for at vinde en øjeblikkelig popularitet. Der opstod uenighed mellem de to kejsere og var nær blevet krig. Væbnede styrker holdt begge bredder besat, men på nærmere fastsatte betingelser blev freden og venskabet genoprettet, og de mødtes midt på selve strædet for at slutte overenskomsten og veksle håndtryk. Maximinus vendte hjem i sikkerhed og optrådte ganske, som han havde gjort i Syrien og Ægypten.

Allerførst ophævede han den tolerance, der var blevet givet de kristne i alle kejseres navn, efter først at have arrangeret, at der kom deputationer fra byerne for at anmode om, at de kristne ikke fik lov at bygge forsamlingsbygninger i deres byer, så det kom til at se ud, som om han var blevet tvunget og påvirket til at gøre, hvad han alligevel ville have gjort af egen drift. For at imødekomme disse anmodninger udnævnte kejseren som noget helt nyt en af de fornemste i hver by til overpræst med den opgave hver dag at ofre til alle guder og — med støtte fra de allerede eksisterende præster — at passe på, at de kristne hverken byggede eller mødtes offentligt eller privat, men at de blev pågrebet og tvunget til at ofre eller udleveredes til statholderne. Det var dog ikke gjort hermed, men også i hver provins indsatte han en mand af højeste rang som ypperstepræst, og begge præsteskaber gav han ordre til at gå klædt i hvide kapper. Endvidere forberedte han at indføre den ordning, han længe havde haft i Orientens lande; thi da han udadtil optrådte mildt, forbød han, at Guds tjenere blev dræbt, og befalede, at de kun skulle lemlæstes. Derfor fik bekenderne øjnene revet ud, hænder eller fødder hugget af eller næse og øren skåret af.

Lactantius *De mortibus persecutorum* 33-36: Oversættelse af T. Damsholt: Lactantius: *Forfølgelsernes død*. Kbh. (1971) s.60-63

⁴ Licinius: Galerius' underkejser (med titel Cæsar) fra 308 og efterfølger.

⁵ Maximinus Daia, der havde været Galerius' medkejser (med titel af Augustus) fra 309

⁶ Chalkedon: by ved Bosperus-strædet

⁷ Licinius: Galerius' underkejser (med titel af Cæsar) fra 308, men nu medkejser (med titel af Augustus).

⁸ Bithynien: område i det nordvestlige Anatolien